RAMAZAN VE RAMAZANA MAHSUS İBADETLERİMİZ

Değerli müminler!

Bugünkü sohbetimizde Ramazan ve Ramazan'a mahsus ibadetlerimizden söz edeceğim.

Allah Teâlâ'ya, bizi bu rahmet ayına eriştirdiği için hamdediyor, O'nun sevgili kulu ve elçisi Muhammed Mustafa (s.a.s)'ya salât ve selâm ediyoruz.

Geçtiğimiz Ramazan ayında beraber oruç tuttuğumuz ve namaz kıldığımız pek çok kardeşimiz, ömürleri vefa etmediği için bu Ramazana yetişemediler. Onlara ve bütün ölülerimize Allah'tan rahmet diliyor, mekânları cennet olsun diyoruz.

Bundan sonraki Ramazanlara erişip erişemeyeceğimizi bilemiyoruz. Ömrümüzün ne kadarı gitti ve ne kadarı kaldığı hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Bunun için bu mübarek ayı iyi değerlendirmeli, Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmalıyız.

Ramazan ayı, manevî hayatımızda seçkin yeri olan bir aydır. Bu ay daha girer girmez, diğer aylardan farklı bir yaşantı içine gireriz. Gündüzleri yemek içmek gibi hayatî zevklerden ve her türlü aşırılıklardan çekinerek tuttuğumuz oruçlarla, geceleri dinî bir vecd içinde kıldığımız teravih namazları ile, gönüllerimize iman nurunun ilâhî hüzmeleri dökülmeye başlar. Ramazan sonuna kadar devam eden ve günden güne gönüllerde

feyzi artan manevî neşe ile mümin, kendisine, ailesine ve içinde yaşadığı topluma ve hatta bütün insanlara yararlı bir kişi olarak bayrama erişir.

Ramazan ayı, rahmet ve bereketi bol bir aydır. Bu ayın gelmesi ile iyilikler çoğalır, kötülükler azalır, yoksullara ve düşkünlere yardım elleri uzanır.

Evet, bu ay rahmet ayıdır. Hiçbir kamerî ayla kıyaslanamayacak üstünlüğü vardır. Esasen aylar ve günler, zamanın dilimleri olmak itibariyle aralarında bir fark yoktur. Ancak bazı önemli olayların meydana geldiği ay ve günler, diğer zaman dilimlerine göre farklıdır, farklı kabul edilir. İşte Ramazan ayı da bu farklı zaman dilimlerinden biridir. Çünkü insanlığın kararan ufkunu aydınlatan Kur'an-ı Kerîm, bu ayda inmeye başlamıştır. İslâm'ın beş temel ibadetinden biri olan oruç, bu aya tahsis edilmiştir. İnsanı Allah'a yaklaştıran nafile ibadetlerimizden biri olan Teravih namazı bu ayın gecelerini nurlandırmaktadır. Malî ibadetlerimizden biri olan fıtır sadakası da bu ayın sonunda verilmektedir.

Kur'an-ı Kerîm'de Ramazan ayı ile ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذٖىٓ اُنْزِلَ فٖيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِۚ.

"Ramazan ayı (öylesine faziletli bir aydır ki) insanlara yol gösterici ve doğruyu eğriden ayırmanın delilleri olarak Kur'an (bu ayda) indirildi."[90]

Ebû Hureyre (ra.) den rivayete göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

اِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ اَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ اَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ

"Ramazan girdiğinde cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır, şeytanlar da zincire vurulur."[91]

90 Bakara, 2/185
91 Buhârî, "Savm", 5; Müslim, "Sıyam", 1.

Hadisi şerifte ifade edilen; cennet kapılarının açılması, Allah'ın rahmetinden, cehennem kapılarının kapanması ise kötülüklerin azalmasından ve şeytanların zincire vurulması da faaliyetlerinin etkisizliğinden kinayedir.

Değerli kardeşlerim, Ramazan ayı, ibadetler ayıdır. Peygamberimiz bu ayda kendisini tamamen ibadete verir, hele Ramazanın son on gününü itikafla mescide kapanarak geçirirdi.

İbn Abbas radiyallahu anh, Peygamberimizin Ramazan hayatını şöyle anlatır: "Peygamberimiz insanların en cömerdi idi. Kendisine vahiy getiren melek Cebrâil aleyhi's-selâm ile Ramazan ayında karşılaştığı zaman cömertliği doruk noktasına erişirdi. Cebrâil aleyhi's-selâm Ramazanın her gecesinde Peygamberimizle buluşup Kur'an okurlardı. İşte böylece Peygamberimiz, Cebrâil aleyhi's-selâm ile buluştuğunda insanlara rahmet getiren rüzgardan daha cömert, daha yararlı olurdu".[92]

Hz. Aişe (ra.) anlatıyor: "Ramazan-ı Şerifin son on günü girince Peygamberimiz ibadet konusunda ciddi bir gayret gösterirdi. Geceyi ibadetle geçirir, ailesini de ibadet için uyandırırdı."[93]

İşte her şeyde olduğu gibi Ramazan ayını değerlendirme konusunda da örnek alacağımız insan, Peygamberimizdir. Onu örnek alan yanılmaz ve zararlı çıkmaz.

Ramazan Ayına Mahsus İbadetlerimiz

Ramazan ayına mahsus ibadetlerimizin başında oruç gelir. İslâm'ın beş temel ibadetinden biri olan oruç, Ramazan ayına tahsis edilmiş bir ibadettir.

Peygamberimizin Mekke'den Medine'ye hicretinden bir buçuk yıl sonra farz kılınmış olan oruç; kitap, sünnet ve icma ile sabittir.

Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyuruluyor:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ.

92 Buhârî, "Savm", 7; Müslim, "Fedail", 12.
93 Buhârî, "Teravih", 5; Müslim, "İtikaf", 3.

"Ey müminler, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de oruç farz kılındı. Umulur ki korunursunuz."[94]

İslâm'ın beş temel ibadet üzerine kurulduğunu söyleyen Peygamberimiz, bunlardan birinin de Ramazan ayı orucu olduğunu bildirmiştir.[95]

Bedeni bir ibadet olan oruç, diğer namaz ve hac gibi ibadetlerden farklı yönleri vardır. Nefse ağır gelen bir ibadet olduğu kadar da neşeli bir ibadettir. Oruç tutmakla yükümlü olmayan çocukların bu ibadete gösterdikleri ilgi bunun ifadesidir.

Oruçtaki bu neşenin kaynağı , hiç şüphesiz ki, kişinin iradesine hakim olmasıdır. Oruçlu, iftar sofrasına oturup Peygamberimizden rivayet edilen: "Allah'ım, senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açıyorum.(Ey mağfireti bol Allah'ım, günahlarımı bağışla)"[96] diye dua etmesi, onu neşe ve sevincin zirvesine yükseltir. Bir tesadüf eseri sofrasında bulunan ve oruç tutmayan bir müminin gönlünde bir pişmanlık duyacağında şüphe yoktur.

Peygamberimiz, oruçlunun iftar sofrasındaki neşesini şu sözleri ile ifade etmişlerdir:

لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا اِذَا اَفْطَرَ فَرِحَ وَاِذَا لَقِىَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ.

"Oruçlunun iki sevinci vardır. Birisi iftar zamanındaki sevincidir. Diğeri de tuttuğu oruçla Allah'a kavuştuğu ve orucunun mükâfatına erdiği zaman ki sevincidir."[97]

Oruç tutanlara Allah Teâlâ'nın kıyamet günü özel muamele yapacağını Peygamberimiz müjdelemişlerdir. Peygamberimiz Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu bildirmiştir:

كُلُّ عَمَلِ ابْنِ اٰدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ اَمْثَالِهَا اِلٰى سَبْعَمِائَةِ ضِعْفٍ. قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى: اِلاَّ الصَّوْمَ فَاِنَّهُ لِى وَاَنَا اَجْزِى بِهِ: يَدَعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ اَجْلِى.

94 Bakara, 2/183.
95 Buhârî, "İman", 2; Müslim, "İman", 5.
96 Ebû Dâvud, "Savm", 22.
97 Buhârî, "Savm", 9; Müslim, "Sıyam", 30.

"Ademoğlunun her ameli (nin karşılığı kendisine) kat kat verilir. Bir iyililiği on katından yedi yüze kadar mükâfatlandırılır. Yalnız oruç hariç, o, benim içindir ve onun mükâfatını ben veririm. Çünkü (oruçlu) yemesini ve nefsanî arzularını sırf benim için (benim rızamı kazanmak için) terkediyor."[98] Bunun bir benzeri rivayete de Buhârî yer vermiştir.[99] Sehl b. Sa'd'ın rivayetinde Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

اِنَّ فِى الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لاَ يَدْخُلُ مِنْهُ اَحَدٌ غَيْرُهُمْ فَاِذَا دَخَلُوا اُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ اَحَدٌ

"Cennette 'Reyyân' denilen bir kapı vardır ki kıyamet gününde bu kapıdan ancak oruç tutanlar girecektir. Bunlardan başkaları giremez. 'Oruçlular nerede?' diye çağırılır. Onlar da kalkıp o kapıdan girerler. Oruçlular girdikten sonra kapı kapanır ve artık oradan hiçbir kimse giremez."[100]

Değerli kardeşlerim, her ibadette olduğu gibi oruç ibadetinde de ferd ve toplum için pek çok yararlar vardır. Kur'an-ı Kerim'de oruçtan ve orucun hikmetinden söz edilirken: "Umulur ki oruçla günahlardan korunursunuz." buyurulmuş; oruç sayesinde insanın günah işlemekten, başkalarına hile ve haksızlık yapmaktan sakınacağı duyurulmuştur. Çünkü sakıncalı olmayan yemeyi ve içmeyi Allah rızası için belli bir süre terkeden oruçlu, O'nun yasakladığı söz ve işlerden de sakınmak durumundadır. Aksi halde orucunun bir anlamı kalmaz. Nitekim Peygamberimiz:

اَلصِّيَامُ جُنَّةٌ فَلاَ يَرْفُثْ وَلاَ يجْهَلْ وَاِنِ امْرُؤٌ قَاتَلَهُ اَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ اِنِّى صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ اَطْيَبُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ.

"Oruç bir kalkandır; (oruçluyu kötülüklerden korur), oruçlu kötü söz söylemesin, oruçlu, kendisi ile itişmek ve dalaşmak isteyene iki defa 'ben oruçluyum' desin. Ruhumu kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki,

98 Müslim, "Sıyam", 30.
99 Buhârî, "Savm", 3.
100 Buhârî, "Savm", 4; Müslim, "Sıyam", 30.

oruçlunun ağzının açlık kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir."[101]

Bir başka hadisi şerif de şöyledir:

مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلّٰهِ حَاجَةٌ فِى اَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ

"Kim yalan söylemeyi ve yalanla iş yapmayı bırakmazsa, Allah Teâlâ, o kimsenin yemesini içmesini bırakmasına (yani oruç tutmasına) değer vermez."[102] Yine Peygamberimiz:

رُبَّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ اِلاَّ الْجُوعُ.

"Oruç tutan öyle insanlar var ki, ellerine açlık ve susuzluktan başka bir şey geçmez."[103] buyurmuştur.

Oruç İnsanda Başkalarına Yardım Etme Duygularını Geliştirir

Çoğu varlıklı insanlar, yoksulların çektiklerini bilmezler. Varlıklı kimse tuttuğu orucun nefse olan etkisini tadar da, yıl boyu açlık çeken ve yokluk içinde kıvranan yoksulları ve kimsesiz çocukları düşünür; onlara karşı gönlünde şefkat ve yardım duyguları uyanır.

Hz. Aişe Peygamberimizin vefatından sonra ne zaman bir yemek yese, Peygamberimizi hatırlayarak ağlamaya başlardı. Bir defasında niçin ağladığı kendisine sorulunca şu cevabı vermiştir: "Hz. Muhammed (a.s.a.) sağlığında doyasıya bir günde iki defa yemek yememiştir. Onu hatırladığım için ağlıyorum."[104]

İşte oruç, insana yoksulların çektikleri sıkıntıyı yaşatır da onlara yardım elini uzatma alışkanlığı kazandırır.

Oruç Sağlığı Korur

Orucun sağlık ve tedavi yönünden de önemi büyüktür. Peygamberimiz:

---

101 Buhârî, "Savm", 2; Müslim, "Sıyam", 30.
102 Buhârî, "Savm", 8.
103 İbn Mâce, "Sıyam", 21.
104 Tirmizî, "Zühd", 38.

صُومُوا تَصِحُّوا

"Oruç tutunuz ki, sıhhat bulasınız"[105]

İnsan vücudunun bütün gün çalışarak yorulan organları uyku ile dinlendiği gibi, bir yıl durmadan çalışan mide ve sindirim aygıtları da oruç sayesinde dinlenir ve görevlerini daha iyi yapma imkânı kazanır. Peygamberimizin ifadeleri ile mide hastalıkların evidir. Perhiz de en etkili tedavidir. Bir çok hastalıkların tedavisinde doktorların perhiz ve diyet tavsiye etmeleri bunu teyit etmektedir.

Oruç İnsanı Sabra Alıştırır

Zor işler sabırla başarılır ve her engel onunla aşılır. Bunun için Kur'an-ı Kerim'de sabredenler müjdelenmiş ve sonsuz ecirle ödüllendirilecekleri vadedilmiştir.[106]

Oruç Nimetlerin Kadrini Öğretir

İnsan eriştiği nimetlerin kıymetini, ancak bu nimetler elden çıktıktan sonra anlar, ama iş işten geçtiği için bir yararı olmaz. Oruç, insanı belli bir süre de olsa nimetlerden uzaklaştırır ve nimetlerin kadrini öğretir.

Oruç Toplum Hayatını da Olumlu Şekilde Etkiler

Oruç tutanlar nefsin aşırı derecedeki isteklerini durdurmak ve iradelerine hakim olmak için büyük güç kazanırlar. Yüce Mevlânın emirlerine itaat eder, yasaklarından kaçınırlar. Birbirlerine karşı iyi ilişkiler içinde bulunur, görevlerini en iyi şekilde yerine getirmeye, iyi bir insan olmaya çalışırlar. Bunda bütün ibadetlerin olduğu kadar orucun da etkisi vardır.

Orucun fert ve toplum hayatına pek çok yararları olması yanında, günahlara da keffarettir. Nitekim Peygamberimiz:

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ اِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

105 *Keşfu'l-Hafa*, c. 2, s. 33.
106 Zümer, 39/10; Bakara, 2/155.

"Bir kimse Ramazanın faziletine inanarak ve mükâfatını umarak oruç tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."[107]

Oruç, tan yerinin ağarmaya başlamasından güneşin batmasına kadar, ibadet niyetiyle yemek, içmek ve cinsî yaklaşımdan kendini tutmaktır.

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِۖ

"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın."[108] Âyeti orucun başlangıcını ve bitişini bildirmektedir.

Özet olarak ifade etmek gerekirse; oruç, imsak ile başlar iftar ile sona erer. İmsak, sahur yemeğinin değil, orucun başlangıcıdır. Bu itibarla takvimlerde yazılı olan imsak saatine kadar yiyip içilecek, bu saatten itibaren ise yemeye ve içmeye son verilecektir.

Oruç Kimlere Farzdır

Oruç, erginlik çağına gelmiş akıllı, Müslüman erkek ve kadınlara farzdır. Ancak, oruç kendilerine farz olanlardan hasta olanlar ile yolcu olanlar, oruç tutmayabilirler. Hasta olanlar iyileştiklerinde, yolcu olanlar da evlerine döndüklerinde yedikleri günlerin sayısı kadar oruç tutar, kaza ederler. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ اَيَّامٍ اُخَرَۜ.

"Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa (orucunu yer ve tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder."[109] buyurulmuştur.

Hasta bakıcıların, gebe ve emzikli kadınların durumları da aynıdır. Oruç tuttukları takdirde kendileri veya çocukları zarar görecekse veya gereği gibi hastaya bakamayacaklarsa, bunlar da sonradan tutmak üzere oruçlarını yiyebilirler. Çünkü dinde zorluk yok, kolaylık vardır.

Oruç tutamayacak kadar yaşlı olan veya iyileşmesi mümkün olmayan

107 Buhârî, "Savm", 6; Müslim, "Salâtü'l-Müsafirine ve Kasrihim", 25.
108 Bakara, 2/187.
109 Bakara, 2/184.

hastalar oruç tutmazlar, yedikleri her gün için yoksula bir fidye verirler. Fidye vermeye ekonomik durumları müsait olmayanlar, Allah'tan af ve mağfiret dilerler. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ

"Oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere (hergün için) yoksulu doyuracak fidye gerekir."[110]

Adet gören veya lohusa olan kadınlar ise namaz kılamaz ve oruç tutamazlar. Ancak bu halleri geçtikten sonra, namazları değil, sadece yedikleri günleri kaza ederler.

Fatıma binti Ebî Hubeys, Peygamberimize gelerek:

–Ey Allah'ın Resûlü, ben istihazalı (yani tenasül organından devamlı kan gelen) bir kadınım, hiç temizlenemiyorum. Acaba namazı bıraksam mı?" diye sordu. Peygamberimiz:

–O, bir hastalık sebebiyle gelen bir kandır, hayız kanı değildir. Adet görme günleri gelince namazı bırak, temizlendiğin vakit kanı yıka ve namazını kıl"[111] buyurdu.

Rivayete göre Muâze adında bir hanım Hz. Aişe radıyallahu anha'ya gelerek: "Neden âdet gören bir kadın temizlendikten sonra âdet günlerinde kılamadığı namazları kaza etmiyor da tutamadığı oruçları kaza ediyor?" diye sordu Hz. Aişe: "Sen Harûriye'den misin? dedi. Kadın: "Hayır, Harûriye'den değilim ama öğrenmek için soruyorum" dedi. Bunun üzerine Hz. Aişe: "Vaktiyle bu iş bizim başımıza geldiğinde orucu kaza etmekle emrolunduk, namazın kazası ile emrolunmadık"[112] dedi.

Lohusalık hali de hayız gibidir. Hayız ile ilgili hükümler aynen lohusalık için de geçerlidir.

Oruca Ne Zaman Ve Nasıl Niyet Edilir?

Bütün ibadetlerde olduğu gibi oruç için de niyet şarttır. Niyetsiz oruç sahih olmaz. Ramazan ayında her günün orucuna niyet edilmesi gerekir.

---

110 Bakara, 2/184.
111 Buhârî, "Vudu", 63; Müslim, "Hayız", 14; Ebû Dâvud, "Tahare", 109; Tirmizî, "Tahare", 96; Neseî, "Hayız", 2.
112 Müslim, "Hayız", 15.

Ramazan orucuna güneşin batışından başlamak ve imsakten itibaren yemek, içmek ve cinsî ilişkide bulunmamak şartı ile gündüz kuşluk vaktine kadar niyet edilebilir.

Normal olarak oruca sahur yemeğini yedikten sonra niyet edilir. Ancak sahura kalkmayacak olan kimse yatarken niyet eder. Şayet yatarken niyet etmemiş ise kuşluk vaktine kadar o günün orucuna niyet edebilir. Yeter ki, imsakten itibaren orucu bozacak bir şey yememiş olsun.

Oruç tutmak maksadiyle sahura kalkmak niyet sayılır.

Niyet, esasen kalp ile olur. Yani oruç tutacağını gönlünden geçiren kimse niyet etmiş demektir ancak gönlü ile yapılan bu niyeti dili ile söyleyip teyit etmesi güzeldir. Şöyle niyet eder: "Niyet ettim Allah rızası için Ramazanın yarın ki orucunu tutmaya."

تَسَحَّرُوا فَاِنَّ فِى السَّحُورِ بَرَكَةً

Sahura kalkıp yemek müstehaptır. Peygamberimiz:

"Sahurda yemek yiyiniz. Çünkü sahur yemeğinde bereket vardır"[113] buyurmuşlardır.

Sahur yemeği oruca dayanma gücünü artırır. Ayrıca duaların kabul edildiği vakitlerden biri de sahur zamanıdır.

Terâvih Namazı

Ramazana mahsus ibadetlerden biri de teravih namazıdır.

Teravih namazı sünnet-i müekkede'dir. Sünnet, ya Peygamberimizin devam ettikleri, ya da devam ederken bir özrün araya girmesi ile terkettikleri işlerdir. Peygamberimiz bu namazı hem kılmış ve hemde kıldırmıştır. Ancak farz olur endişesi ile cemaatle kılmaktan vaz geçmiştir.

Buhârî ile Müslim'in Hz. Aişe (r.anh.)'den rivayetlerine göre, şöyle demiştir: Bir Ramazan gecesi Peygamberimiz mescid'te Teravih namazı kıldı. Ashab-ı Kiram da ona uyarak kıldılar. Ertesi gece de böyle cemaatle kıldı. Halk çoğaldı. Üçüncü yahut dördüncü gece cemaat yine toplanmış, Peygamberimizi beklemeye başlamışlardı. Fakat Peygamberimiz o gece teravihe çıkmadı. Sabah namazından sonra cemaate:

---

113 Buhârî, "Savm", 20; Müslim, "Sıyam", 9.

قَدْ رَاَيْتُ الَّذِى صَنَعْتُمْ وَلَمْ يَمْنَعْنِى مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ اِلاَّ اَنِّى خَشِيتُ
اَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ

"Ey insanlar, sizin cemaatle Teravih namazını kılmaya olan şiddetli arzu ve hevesinizi görüyorum. Benim de namaza çıkmama hiçbir neden yoktu. Yalnız böyle aşırı bir istekle devam edilerek üzerinize farz kılınmasından, sizin de onu devamlı kılmaya gücünüzün yetmeyeceğinden endişe ettim (bunun için gelmedim)"[114] buyurdu.

Bundan sonra Teravih namazını cemaatle değil,herkes kendi başına kılmaya devam etti. Hz. Ebû Bekir devrinde de bir değişiklik olmadı. Hz. Ömer halife olunca bir süre daha böyle devam etti. Bir Ramazan gecesi Hz. Ömer mescide geldi, halkı kendi başına teravih namazı kılarken görünce: "Öyle sanıyorum ki, bunları bir imam arkasında toplarsam daha iyi olacak" dedi. Ertesi gece Übey İbn Kâ'b'ı Teravih namazı imamı tayin edip cemaati onun arkasında topladı ve Teravih namazı bundan böyle cemaatle kılınmaya başladı. Başka bir gece Hz. Ömer mescide geldi, halkın vecd içinde namaz kıldıklarını görünce: "Şu teravihin böyle cemaatle kılınması ne güzel âdet oldu"[115] diyerek sevincini ifade etti.

Hz. Ali halkı bu namaza daima teşvik etmiş ve: "Allah, Ömer'in kabrini nurlandırsın, nasıl ki, Ömer mescidlerimizi Teravihin feyzi ile nurlandırıp şereflendirdi ise" diyerek teravih namazının Ramazan-ı Şerifte Müslümanların mabetlerine özel bir şeref bahşettiğini bildirmiş ve Hz. Ömer'in bu yaptığını tasvip ettiğini ifade etmiştir.[116]

Peygamberimiz tarafından kıldırılan Teravih namazının kaç rek'at olduğu bildirilmemiştir. Ebû Seleme b. Abdurrahman'ın Hz. Aişe radiyallahu anha'ya, Peygamberimizin Ramazandaki gece namazını sorduğunda, Hz. Aişe şu cevabı vermiştir. "Peygamberimiz ne Ramazanda ve ne de Ramazandan başka gecelerde on bir rek'attan fazla kılmış değildir."[117]

İbn Hibban "Sahih" inde Câbir (ra.) den, Peygamberimizin Ashabı ile

114 Buhârî, "Teheccüd", 5, "Teravih", 1; Müslim, "Salatü'l-Müsafirine ve Kasrihim", 25; Ebû Dâvud, "Salât", 318.
115 Buhârî, "Teravih", 1.
116 *Mecmeu'l-Enhûr*.
117 Buhârî, "Teravih", 1; Müslim, "Salatü'l-Müsafirine ve Kasrihim", 17.

birlikte sekiz rek'at teravih, sonra da vitir namazı kıldıklarını; Beyhakî'in İbn Abbas (ra.) den rivayetinde ise, Peygamberimizin yirmi rek'at teravih namazı kıldırdıklarını, bildirmiştir.[118]

Şekânî yukarıdaki rivayetleri naklettikten sonra şöyle diyor: "Bu konudaki rivâyetler Ramazan gecelerinde teravih namazının ve bu namazı cemaatle, yalnız başına kılmanın meşrû olduğunu; teravih namazının kesin olarak kaç rek'at olduğu ve her rek'atta ne kadar Kur'an okunacağı hakkında ise bir sünnet varit olmamıştır."[119]

Hulefâ-i Râşidin devrine gelince; İbn Hacer, Hulefâ-i Râşidîn devrinde kılınan Teravih namazının yirmi rek'at olduğunda Ashabın icma'ı vardır, diyor.

Böylece Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali dönemlerinden başlayarak günümüze kadar kılınmakta olan teravih namazı yirmi rek'attir.

Büyük bir İslâm alimi olan İbn Abdü'l-Berr (H.363-463), Teravih namazının yirmi rek'at olduğu fakihlerin çoğunluğunun, Şafiîlerin, Kûfeli alimlerin ve cumhur-i ulemanın görüşüdür,[120] diyor.

Tabiinden İbn Ebî Müleyke, Hâris el-Hemedânî, Ata İbn Ebî Rabah, Ebû'l-Buhturî, Said İbn Ebî'l-Hasan el Basrî, Abdurrahman İbn Muhammed, İbn Ebî Bekir ve daha bir çok Tabiîn, Hulefâi Râşidîn ile Ashab-ı Kiram gibi teravihi yirmi rek'at olarak kabul edip benimsemişlerdir.[121]

İbn Abdül-Berr diyor ki; Alimler topluluğu teravih namazının yirmi rek'at olduğu görüşündedir. Hanefî, Şafiî ve Hanbeli fakihleri çoğunluğunun görüşü de budur.[122] Malikiler ise Teravih namazının otuzaltı rek'at olduğunu söylerler.

Bu konuda en kuvvetli ve kesin sözü Ebû Hanife söylemiştir. "El-İhtiyar" da ifade edildiğine göre İmam Ebî Yusuf, hocası Ebû Hanife'ye Teravih namazının hükmünü ve Hz. Ömer tarafından ne gibi bir delile dayanarak bu namazın yirmi rek'at olmak ve cemaatle kılınmak suretiyle ortaya konulduğunu sormuştur. Ebû Hanife (Allah ona rahmet etsin) şu cevabı vermiştir. "Teravih namazı hiç şüphesiz bir sünnet-i müekkede'dir.

---

118 Şevkânî, *Neylü'l-Evtar*, c. 3, s. 61.
119 *Neylü'l-Evtar*, c. 3, s. 61.
120 Aynî, *Umdetü'l-Kârî,* c. ll, s. 127.
121 Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, c. ll, s. 127.
122 *Aynı eser*, s. 127.

Hz. Ömer bu namazın cemaatle yirmi rek'at kılınmasını, ne kendi içtihadı ile ne de sırf kendi düşüncesinden çıkarmıştır, ne de Peygamberimiz zamanında olmayan bir din konusunu ortaya koymuş bir bid'atçidir. Elbette Ömer, bunu, kendisince bilinen dinin bir temel kaynağına ve Peygamberimizin bir tavsiyesine dayanarak bunu emretmiştir."[123]

Bu rivâyet ve görüşleri özetlemek gerekirse; Ramazan-ı Şerifte sekiz rek'at Terâvih ve üç rek'at vitir namazının cemaatle kılınması sahih rivâyetlere dayanan Peygamberimizin fiili ile sâbit bir sünnettir. Bu sekiz rek'atin üs tarafı ile beraber yirmi rek'at olması, Hulefâ-i Râşidinin sünnetidir ki buna fıkıh dilinde müstehap denir. Diğer taraftan az önce ifade ettiğimiz Peygambmerimizin yirmi rek'at teravih kıldığına dair İbn Abbas (ra.)'dan gelen rivâyet ise senedinden dolayı hadis âlimleri tarafından zayıf görülmüştür. Fakat pek çok fakih onu görüşlerine delil gösterdiklerinden, bu rivâyete göre de yirmi rek'atın da sünnet olduğu sabit olmuş olur.

Ayrıca Peygamberimiz bu namazı tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur: "Faziletine inanarak ve mükâfatını umarak Allah rızası için Ramazan gecelerini ibadetle geçiren (teravih namazını kılan) kimsenin geçmiş günahları bağışlanır."[124]

İtikâf

Ramazana mahsus bir ibadet de itikâftır.

İtikaf, niyet ederek bir camide durmak demektir. Ramazanın son on gününde itikaf, kifaye olarak sünnet-i müekkede'dir. Cemaatten biri itikafa girerse bu görev diğerlerinden düşmüş olur.

Peygamberimizin saygıdeğer eşi Hz. Aişe, validemiz şöyle demiştir: "Peygamberimiz Ramazanın son on gününde itikaf ederdi. Bu âdetlerine, Allah'ın kendisini ölüme daveti zamanına kadar devam etmiştir. Peygamberimizin vefatından sonra onun eşleri itikaf etmişlerdir."[125]

Ramazanın sonunda bir malî ibadetimiz daha vardır ki, o da fıtır sadakasıdır.

Zekât ibadeti de genelde bu ayda yerine getirilmektedir.

---

123 *el-İhtiyâr*, c.1, s. 68; *el-Bahru'r-Râik*.
124 Buhârî, "İmam", 27; Müslim, "Salatü'l-Müsafirine ve Kasrihim", 25.
125 Buhârî, "İtikaf", 1; Müslim, "İtikaf", 1.

Değerli kardeşlerimiz, Ramazan ayı rahmet ve bereketi bol olan bir aydır. Bu ayın feyzinden ve bereketinden yararlanmak için elimizden geldiğince ibadetlerimizi eksiksiz yapmaya çalışmalı; orucun, kötülüklere karşı koruyucu bir kalkan olduğunu dikkate alarak kötü söz ve davranışlardan sakınmalıyız. Kimseyi incitmemeye ve Kur'an okuyup anlamı üzerinde düşünerek değerlendirmeli, zamanın boşa geçmemesine çaba harcamalıyız. Anne-baba ve büyüklerimizin hayır dualarını almaya, akraba ve komşularımızla olan ilişkilerimizi güçlendirmeye çalışmalıyız. Dinî bilgilerimizi artırmak için kitap okumalı, dinin esaslarına ters düşen bid'at ve hurafelerden sakınmalıyız. Çocuklarımıza da zaman ayırmalı, duygu ve düşüncelerinin olumlu yönde gelişmesine katkılarımızı artırmalıyız. Malınızın zekâtını da vererek bu malî ibadetimizi de yerine getirmeli, yoksulları sevindirmeli, toplum fertlerinin birbirleriyle sevişip kaynaşmalarına vesile olmalıyız.

Bütün bunlar, bir taraftan günahlardan arınarak yüce Allah'ın rızasını kazanmamıza vesile olacak,diğer taraftan, ahlâkımızın güzelleşmesini sağIayacaktır.

Bu duygularla hepimizin Ramazan-ı Şerifini kutluyor, bu ayın hepimize,millet ve memleketimize ve İslâm alemine hayırlar getirmesini ve daha nice Ramazanlara sağlıkla bizi eriştirmesini yüce Allah'tan niyaz ediyorum. Âmin.